

Kis-Benedek József¹

A Felkelő oroszán hadművelet nemzetbiztonsági és katonai összefüggései

*The National Security
and Military Implications of Operation Lion's Roar*

Az iráni atomlétesítmények ellen végrehajtott izraeli–amerikai támadás komoly károkat okozott azokban. A tanulmány feltárja a támadás célját, nemzetbiztonsági és katonai vetületeit és a várható következményeket. A támadás az iráni atomprogram folytatását nem képes megakadályozni, de késleltetni mindenképpen.

Kulcsszavak: Izrael, Irán, atomprogram, támadás

The Israeli–American attack on the Iranian nuclear facilities produced serious damages. The study reveals the aims of the attack, its national-security and military aspects and the expected consequences. The attack can not prevent the resumption of the Iranian nuclear program but it is able to delay it.

Keywords: Israel, Iran, nuclear program, attack

Bevezető

A 2023. október 7-i Hamász-támadás és az erre adott izraeli válasz jelentősen átalakította a Közel-Keletet. Megállapítható, hogy a konfliktus túlnőtt a régió, érintette az úgynevezett ellenállás tengelyét, például a jemeni hűtikat, az orosz–iráni kapcsolatokat, az Egyesült Államok közel-keleti politikáját, de az Európai Unió és a térség viszonyát is.² Nyilvánvalóan a legnagyobb hatást a közel-keleti államokra és nem állami tényezőkre gyakorolta. A legnagyobb veszteséget a Hamász szenvedte el, de ki kell emelni a Hezbollahra és a jemeni hűtikra mért támadások hatását is. Ez többnyire izraeli, esetenként amerikai támadásokban nyilvánult meg. Az ellenségeskedések kitörése Izrael és Irán között a Közel-Kelet történetének

¹ Egyetemi tanár, az MTA doktora.

² SHINE 2025.

egyik legjelentősebb eszkalációját jelenti. Az iráni befolyást megvalósító ellenállás tengelye, amely Iránból kiindulva északon az iraki síitákon át Szíria és Libanon érintésével a Földközi-tengerig, délen pedig Jemenig tart, mára komoly veszteségeket szenvedett. A folyamat részét képezi 2025 júniusa, amikor Izrael és Irán nyílt katonai konfrontációba keveredett. A rivalizálás gyújtópontja Irán nukleáris programja. Noha Irán következetesen azt állítja, hogy atomprogramja békés, mind az izraeli, mind a nyugati hírszerző szolgálatok többször is állították, hogy a programnak katonai dimenziói vannak. Elemzésemben az Irán elleni katonai támadás összefüggéseit tárgyalom, kiemelve az okokat, a sikereket, a kudarcokat és a várható fejleményeket, hiszen az atomprogram folytatása továbbra is komoly hatást gyakorol a közel-keleti biztonsági helyzetre. A hírszerzés és a katonai műveletek összehangolása nagymértékben hozzájárult az akció sikeréhez.

Izrael és Irán viszonya napjainkban

Az elmúlt években Izrael és Irán stratégiai konfrontációja a következőket foglalta magában:

- izraeli titkos műveletek iráni atomtudósok ellen;
- precíziós csapások iráni célpontok ellen Szíriában és Irakban;
- kiberháború (például a Stuxnet vírus) az iráni atomprogram késleltetése céljából;
- Irán megtorló kibertámadásai és tengeri fenyegetései a Hormuzi-szorosban.

A 2025. júniusi háborút megelőzően az izraeli–iráni viszonyt több destabilizáló tényező jellemezte. Ezek a következők:³

- Irán jelentősen, 60% fölé emelte az urán dúsítását, megközelítve a fegyverkezésre alkalmas szintet, amit a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség 2025. februári és áprilisi jelentései is megerősítettek.
- A Forradalmi Gárda (IRGC) kiterjesztette műveleteit Szíriában, Libanonban és Jemenben, fejlett drónokkal és rakétarendszerekkel szerelte fel szövetségeseit.
- Az iráni haditengerészet fokozta manővereit a Hormuzi-szorosban, ami a GCC-államok⁴ és az amerikai haditengerészeti erők körében regionális együttműködést váltott ki.
- Az Egyesült Államok által közvetített, a JCPOA (Közös Akcióterv) újraindítására irányuló tárgyalások 2025 áprilisában összeomlottak. Irán az urándúsítás visszavonása előtt a szankciók teljes feloldását követelte, amit az Egyesült Államok és az EU elutasított.
- 2025 májusában kiszivárgott hírszerzési becslések szerint Irán 90 napon belül összeállíthat egy egyszerű nukleáris eszközt, ha az urándúsítás akadálytalanul folytatódik.
- Az izraeli hírszerző ügynökségek (Aman, Moszad, Sin Bét) közös figyelmeztetést adtak ki a biztonsági kabinetnek, kijelentették, hogy „stratégiai meglepetés áll be”, ha a megelőző csapást elhalasztják. Az Aman (izraeli katonai hírszerzés) szerint

³ SCHWEITZER–SHAPIRA 2025.

⁴ A GCC-országok (Öböl Menti Együttműködési Tanács) hat közel-keleti monarchiát tömörítő politikai és gazdasági szövetség: Szaúd-Arábia, Kuvait, Bahrein, Katar, az Egyesült Arab Emírségek (EAE) és Omán.

az iráni rakéta program arra a szintre jutott, hogy négy éven belül nyolcezer korszerű rakétát képes előállítani.

- Műholdas felderítés adatai alapján iráni rakétákat készítettek elő Fordó és Iszfahán közelében, ami potenciális megtorló csapás tervezésére utalt.
- Az izraeli kabinet a megelőző csapást politikailag előnyösnek tartotta, ehhez hozzájárult a kormány elleni lakossági bizalom megrendülése is. 2023. október 7. óta a Hezbollah és a Hamász jelentősen meggyengült, Irán légvédelmi képességét a 2024-es izraeli légicsapások korlátozták, az ország gazdasági helyzete pedig meglehetősen alacsony szintű, ami lehetőséget kínált egy izraeli támadásra. A támadásnak természetesen vannak kockázatai, például megkapja-e Izrael a nélkülözhetetlen segítséget az Egyesült Államoktól, mennyire áll fenn az eszkaláció veszélye, végül milyen károsodás érheti az izraeli hátszínét.

Az összecsapásokba – nyilvánvalóan előre egyeztetett módon – az Egyesült Államok is belépett az Éjféli kalapács (*Midnight Hammer*) fedőnevű művelettel, bevetve 125 repülőgépet, hét B-2 lopakodó nehézbombázó repülőgépet, amelyek 14 bunkertörő bombát dobtak le Irán nukleáris létesítményeire. Milyen tényezők vezettek az izraeli akció megvalósításához?

Izrael hosszú évek óta egzisztenciális fenyegetésnek tartja az iráni atomprogramot. A kérdés persze jogos: miért most kellett ezt a műveletet végrehajtani?⁵ Az izraeli nemzetbiztonsági szolgálatok értékelése szerint az iráni fenyegetés nem csökken, hanem éppen ellenkezőleg, növekszik, tehát a művelet időbeni eltolása rendkívül problematikus lenne. Nem határozható meg jelenleg, hogy vajon egy másik amerikai elnök támogatná-e az akciót. Az sem kérdés, hogy amerikai támogatás nélkül egy Irán elleni korlátozott célú támadás is nagy kockázattal járna. De nemcsak az atomeszközök, hanem a hagyományos robbanófejek növekvő száma is komoly kihívást jelent Izrael számára. Az izraeli nemzetbiztonsági szolgálatok nagy jelentős kockázatot azonosítottak:

A Fordó elleni támadás az Egyesült Államok részvétele nélkül nem valósítható meg.⁶ Az objektum megsemmisítésének elmaradása az atomprogram folytatásának garantálását jelenti. Irán és az Egyesült Államok tárgyalása az atomprogram leállításáról bizonytalan, hiszen Irán világosan kijelentette, hogy a dúsítással kapcsolatban nem hajlandó kompromisszumra. Ebből az izraeli illetékesek azt a következtetést vonták le, hogy számíthatnak az amerikai támogatásra.

Az Egyesült Államok támogatása nélkül valószínűnek tűnt egy hosszú háború elkezdése, amelynek a végét senki sem látja. Ez kedvezőtlen lenne Izrael számára.

A katonai művelet elindításával az izraeli hátszín magas fenyegetésnek lenne kitéve, ha a háború elhúzódna. A károk nagymértékben csökkentenék az izraeli támadóképességet.

A katonai csapás az atomfegyver mielőbbi kifejlesztéséhez vezetne, ami magában foglalná azt is, hogy a szövetséges államoktól Irán kérhetne atomfegyvert (Észak-Korea, Pakisztán, Kína, az Oroszországi Föderáció jöhetne szóba).

⁵ RIBOUA 2025.

⁶ GUZMAN 2025.

A katonai művelet

A katonai művelet megvalósítása lényegesen különbözött a már korábban végrehajtott, szíriai és iraki reaktorok elleni támadástól, hiszen az előbbieknél egy plutóniumreaktor ellen kellett támadást szervezni, míg az iráni atomprogram több helyszínre és célra koncentráldott. A meglepetésszerű műveletet úgy tervezték, hogy megbénítsák Irán vezetési és irányítási rendszerét, légtér feletti uralmat biztosítsanak a műveleti területen, ezzel együtt biztosítsák az akciószabadságot. Ehhez az izraeli gyakorlat szerint a katonai vezetőket likvidálni kellett. Őket érintette ez a művelet:⁷

- az Iszlám Forradalmi Gárda légierő-parancsnokát, aki a rakétaprogram fő felelőse (Amir Ali Hajizadeh);
- a rendkívüli helyzetek törzsfőnökét, a Központi Parancsnokság parancsnokát, aki valamennyi iráni katonai erő háborús irányításáért felelős (Gholam Ali Rashid);
- az iráni katonai erők parancsnokát, aki gyakorlatilag Rashid tábornok kiesése estén irányítja az iráni haderőt (Mohammad Bagheri);
- az Iráni Forradalmi Gárda (IRGC) parancsnokát, aki az iraki, jemeni, libanoni és egyéb külföldi proxyerőkért felelős. Semlegesítése gyakorlatilag lehetetlenné tette az egész síita tengelyt (Hosszein Szalami).

Fontos feladat volt a légtér feletti uralom fenntartása Teherán fölött. Ehhez biztonsági főlényt hoztak létre, ami lehetővé tette Izraelből indított légicsapások végrehajtását, beleértve a légi utántöltés lehetőségét is, továbbá folyamatos drónjelenlétet a föld-föld rakétakilövőök semlegesítésére, a légvédelem kikapcsolására és a parancsnokok megsemmisítésére. Megkülönböztetett figyelmet fordítottak a folyamatos hírszerzésre/felderítésre, a rakétakilövőök, légvédelmi rendszerek azonosítására. Ehhez az izraeli katonai hírszerzés új módszereket fejlesztett ki, ami a légierővel való folyamatos együttműködést foglalja magában.

A feladat végrehajtása részleteiben

2025. június 13-án helyi idő szerint 04.02-kor izraeli repülőgépek, köztük F-35I Adir lopakodó repülőgépek precíziós csapássorozatot indítottak a következő célpontok ellen:

- Natanz, nukleáris létesítmény (centrifugatermek);
- Fordó, föld alatti dúsítóüzem;
- IRGC-rakétabázisok Iszfahán közelében;
- Kasan, pilóta nélküli repülőgépet gyártó komplexum.

Az izraeli célok között szerepelt a nukleáris kutatást folytató tudósok likvidálásával a képességek csökkentése, különös tekintettel a diagnosztikára, a sugárzásra, a robbanóanyagokra és a detonációs rendszerekre. Nagy figyelmet fordítottak a hadiipari létesítmények elleni támadásra, elsősorban a centrifugákra, illetve valamennyi atomprogramhoz kapcsolódó létesítmény pusztítására. Nem feledkeztek meg a teheráni nukleáris archívumban tárolt anyagok elleni támadásról sem. Megjegyzem, hogy nincs információ arról, vajon ezen

⁷ HAYMAN 2025.

anyagok másolatait nem tárolják-e más helyen is, de feltételezhető, hogy igen. Az izraeli tervezők öt konkrét támadási célt határoztak meg:

- Az ellenség vezetési rendszerének semlegesítése, ez a gyakorlatban a katonai vezetők likvidálását foglalta magában.
- Légtér feletti uralom kivívása Teherán körzetében. Ez drónok állandó jelenlétét követelte meg, feladatuk a föld-föld rakéták lefogása, a légvédelem semlegesítése, parancsnokok likvidálása. A drónok folyamatos jelenléte komoly félelmet keltett az ellenség köreiben.
- Légi folyosók nyitása Irán területén oly módon, hogy az izraeli gépek légi utántöltéssel hazai területéről szálltak fel.
- Komoly kihívást jelentett a támadó félnek a légvédelmi rendszer elemeinek felde-ritése és megsemmisítése, ehhez az elmúlt években külön képességet fejlesztettek ki. Megállapítható, hogy a hírszerzés és a légierő együttműködése példás volt. Fontos megjegyezni, hogy az izraeli légierő egyetlen repülőgépet sem veszített el. Ez köszönhető annak is, hogy a hírszerzést és a különleges műveleteket szinte összeolvasztották.⁸ Ez a háború is bizonyította ennek fontosságát (ami egyébként nem új, hiszen a hírszerzés által irányított műveletek az izraeli stratégia részét képezik).
- Egyéb feladatok: a Moszad által vezetett titkos ügynökök kibertámadásokkal megbénították az iráni radarrendszereket, Észak-Irakban és Jordániában előre elhelyezett drónok zavarták az iráni kommunikációt.

A katonai művelet egyéb céljai között említendő, hogy az izraeli erők támadták a rezsim szimbolikus objektumait is, ennek nyilvánvaló célja a politikai rendszer gyengítése. Ilyen volt például az Evin börtön falainak megtámadása. Ebben a börtönben őrzik a rendszer ellenségeit. A támadás célja a rabok szökésének elősegítése, ami esetleg a későbbiek során szökésre ösztönözheti a rabokat. A támadás következtében azonban csak néhány rabnak sikerült megszöknie. Támadást hajtottak végre továbbá a Thar Allah biztonsági erők ellen. A szervezet feladata a rezsim ellenzéke elleni harc. Több tucat személyt sikerült megölni, de nincs bizonyíték arra, hogy a szervezet műveleti képességét sikerült volna meggyengíteni. Támadások történtek a belbiztonsági erők ellen is, hatékonyságuk szintén nem ismert. Hatékornak bizonyultak viszont az Iráni Forradalmi Gárda elleni támadások. Ennek célja volt a szervezet pénzügyi rendszerének destabilizálása. Nem bizonyult hatékornak a rendszert támogató polgári milícia, a Baszidsz elleni támadás sem. A támadások, illetve a menekülő tömeg miatt közlekedési káosz keletkezett Teherán több kerületében, de ez sem váltott ki lakossági tiltakozást.

Sikerrel jártak viszont a katonai műveletek, különösen a légierő részéről. Az akciókat a légierő, a hírszerzés, a kibertevékenység és a pszichológiai műveletek területén jól összehangolták. A légierő több mint 200 bevetést hajtott végre, legalább 100 célpontot támadott Irán területén F-35I és F-15I repülőgépek alkalmazásával. A légi uralom kialakítását követően sikerrel foglaltak le több mint 70 föld-levegő légvédelmi rendszert, lehetővé téve ezzel az atomlétesítmények elleni támadást.

⁸ LIVERMORE 2025.

A kinetikus műveletekkel összehangolt kibertevékenységek nem csupán azt jelzi, hogy ezt a képességet a mai háborúban nemcsak kiegészítésként lehet alkalmazni, hanem a katonai stratégia meghatározó területeként is. Bevetésével működésképtelenné tették az iráni radarrendszert, az elektronikus hadviselés állomásait és a kommunikációt.

Nyilvánvaló, hogy valamennyi katonai műveletben vannak sikerek és hiányosságok is. Kétségtől mentesen értékelhető a légtér feletti gyors és hatékony uralom megteremtése, az iráni rakéták magas arányú megsemmisítése, az iráni vezetési és irányítási rendszerek működőképességének korlátozása. A kinetikus csapásokat segítette Izrael technológiai fölénye, valamint az ország védelmi képességének hatékony megszervezése. Mindettől függetlenül az iráni rakéták megölték Izraelben 28 személyt, ezek egy kivételével civilek, és 300 főt sebesítettek meg. A sikerek ellenére nyilvánvalóvá vált, hogy a stratégiai mélységben végrehajtott műveleteknek vannak korlátai, a proxyerők megsemmisítése nem egyszerű feladat. Az izraeli védelmi rendszer érthető módon a fáradság jeleit mutatja, a légvédelmi rakétákkal történő ellátást fel kellett gyorsítani, és célszerű lenne automata légvédelmi eszközök alkalmazása is. Az iráni kibertámadások alátámasztják azt, hogy egy olyan fejlett kiberképességekkel rendelkező állam, mint Izrael, akkor sebezhető, ha nem rendelkezik civil védelmi stratégiával. A bunkertörő bombák alkalmazása a hatékonyság szempontjából kérdéses, még a mai napon is számos kétely merül fel, vajon sikeresen semmisítették-e meg a hegy mélyében tárolt eszközöket.

Iráni reakciók

- Az iráni vezetés 370–550 közötti ballisztikus rakétát indított izraeli légibázisokra és polgári célpontokra. Tel-Avivban például több mint ezer drónt vetettek be és kibertámadásokat hajtottak végre. Az izraeli megsemmisítési arányt izraeli értékelések 90%-osra becsülik, ehhez valamennyi rendszert felhasználtak (Vaskupola, Dávid parittyája, Nyíl, kiegészítve az amerikai THAAD-ütegek rakétaival).
- Az iráni vezetés a Hezbollah és az iraki síita milíciák számára parancsot adott, hogy támadják meg az izraeli és amerikai állásokat a Golán-fennsíkban és Irakban, de ez nem járt sikerrel, hiszen ezeket a szervezeteket Izrael alaposan meggyengítette.
- Irán teljes katonai készséget hirdetett, és Izraelt a nemzetközi jog és az ENSZ Alapokmánya 2. cikk (4) bekezdésének megsértésével vádolta.

Szervezeti változtatásokra is sor került Iránban a Legfelsőbb Nemzetbiztonsági Tanácsban 2025 augusztusában.⁹ Létrehozták a Védelmi Tanácsot, amely közvetlenül az iráni elnök alatt működik, tagjai a kormány három ágának vezetői (végrehajtó, törvényhozó és bírói), a legfelsőbb vezető két képviselője, a hírszerzési miniszter, a vezérkari főnök, az Iszlám Forradalmi Gárda parancsnoka, a haderő parancsnoka, valamint a Központi Parancsnokság parancsnoka. A szervezet fő feladata Irán védelmi programjának központosított irányítása és a fegyveres erők fejlesztésének irányítása. Az új szervezet létrehozásával párhuzamosan Ali Khamenei tanácsadóját (egyben a parlament, a Madzslisz volt elnökét), Laridzsánit Khamenei kinevezte Védelmi Tanács titkárának. Laridzsáni konzervatív

⁹ ZIMMT 2025.

pragmatikus vezetőként ismert, aki az Iszlám Köztársaság forradalmi ideológiáját képes összehangolni a jelenlegi körülmények között fennálló realitásokkal. Laridzsáni visszatérése a legfelsőbb szintre Khamenei azon törekvését tükrözi, hogy szükség van veterán politikusok bevetésére is.

Az Izrael által indított, Felkelő oroszlán fedőnevű hadművelet amerikai és izraeli értékelések szerint jelentősen visszavetette az iráni atomprogramot. Mára azonban kérdéses, hogy valójában jelentős visszavetésről vagy csak rövid távú (néhány hónap) késleltetésről beszélhetünk. Az amerikai és izraeli csapást követően Iránnak számos opció áll rendelkezésére. Ezek közül kiemelhető az atomprogram teljes feladása, ami elképzelhetetlen. Az iráni vezetés továbbra is azt a narratívát használja, hogy programja békés jellegű, ami a Nyugat számára kevésbé hihető, hiszen miért kell az atomerőművekben 5%-ra dúsított urán helyett 90%-ra dúsított uránt készíteni, és miért kell mindezt mélyen a föld alatt megvalósítani. Erre nem kaptunk választ, de a célok nyilvánvalók. Az iráni opciók között szerepel egy új megállapodás megkötése a Nyugattal, ez gyakorlatilag a szankciók enyhítése és időnyerést jelenthet az országnak, egyben a program folytatását, a támadás előtti helyzet visszaállítását hozza magával.

Iráni atomstratégiai célok, lehetőségek

Az Iráni Iszlám Köztársaság biztonsági doktrínájának célja a rezsim belső és külső fenyegetésekkel szembeni túlélése. Stratégiai erejének alapját még a sah időszakából indult atomprogram jelenti. A károk és lehetőségek felmérése még folyamatban van, a támadás nem csökkentette az atomprogram megvalósítása iránti szándékot. Ellenkezőleg, erősítette azt a meggyőződést, hogy Észak-Koreához hasonlóan Irán is kevésbé lenne kitéve az Egyesült Államok és/vagy Izrael katonai támadásának. Vajon milyen lehetőségei vannak a jelenlegi helyzetben a rezsimnek? Járható út lehetne egy nukleáris megállapodás tető alá hozatala. Eddig Irán ilyen szándékát még nem jelezte, különösen olyan feltételekkel, hogy adja fel urándúsítási programját. Kétséges az is, vajon elfogadja-e Irán a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség felügyeletét. Kérdéses, hogy Khamenei legfőbb vallási vezető akar-e tárgyalni azzal az amerikai adminisztrációval, amely őt – szerinte – megtevesztette és megbízhatatlannak minősítette. Mindettől függetlenül felújíthatja a tárgyalásokat, sőt politikai megállapodást köthet, ha a katonai fenyegetést Irán ellen megszüntetik, feloldják a szankciókat, valamint az iráni kintlévőségeket felszabadítják. Irán új stratégiát fogadhat el, ennek középpontjában az elrettentés állhat, értelemszerűen nukleáris területen is. Nem valószínű, hogy elfogadjon olyan javaslatot, amely alacsony szinten határozná meg a dúsítást (3,6%). Egy esetleges megállapodásnak iráni elgondolás szerint a szankciók feloldását is tartalmaznia kell.

A 12 napos háborúnak hatása van Irán nemzetközi kapcsolataira is, különös tekintettel az iráni politikát támogató Oroszországi Föderációra (OF) és Kínára.¹⁰ Az iráni–oros–kínai kapcsolatok az elmúlt években erősödtek, de a 12 napos háború az együttműködés szintjére is hatást gyakorolt. Iráni pragmatikus körök főként az OF, de mérsékelten Kína felé is kritikát fogalmaztak meg, mert a jelzett államoktól némi támogatást kaptak a Felkelő

¹⁰ CITRINOWICZ–ZIMMT 2025.

oroszán hadművelet során. Kína például nem nyújtott támogatást Iránnak, sőt nem ítélte el az izraeli–amerikai támadást. Oroszország is hasonlóan cselekedett, annak ellenére, hogy Irán az orosz–ukrán háború kezdetétől támogatja az OF-et. Mindkét ország a saját érdekeinek megfelelően cselekszik, és nem szeretné veszélyeztetni az Egyesült Államokkal való viszonyát, ha pedig szükséges, az Iránhoz fűződő kapcsolatokat kockára teszi. Az OF és Irán viszonyát rontja a Szíriával kapcsolatos ellentétes álláspont, valamint a Dél-Kaukázus helyzete, különös tekintettel az Azerbajdzsán és Örményország között létrejött megállapodásra. Nem egységes az iráni álláspont sem. A konzervatív és keményvonalas szárny tartózkodik a kritika megfogalmazásától. Példa erre Jadollah Dzsavani, az Iszlám Forradalmi Gárda politikai irodájának vezetője, aki kifejtette, hogy Irán nem is kért a háború alatt segítséget sem Kínától, sem az OF-től. Dzsavani hangsúlyozta, hogy az OF és Irán közötti megállapodás nem tartalmazza azt, hogy az OF háború esetén segíti Iránt. Az iráni konzervatívok szerint az Iráni Iszlám Köztársaságnak nincs politikai, katonai és gazdasági megállapodása az OF-fel és Kínával arra az esetre sem, ha az E3-államok (Németország, az Egyesült Királyság és Franciaország) az iráni atomprogram folytatása miatt ismét szankciókat vezetne be Irán ellen. Ali Laridzsáni, az újonnan megalakult Legfelsőbb Nemzetbiztonsági Tanács titkára, valamint Aziz Nasirzadeh védelmi miniszter a közelmúltban Moszkvában járt, ahol nem megerősített információk szerint szó volt az S–400-as légvédelmi rakétarendszer eladásáról Iránnak. Gazdasági területen Kína továbbra is függ az iráni olajtól, itt is szó van a kínai J–10-es vadászgépek Iránnak történő eladásáról.

Világos, hogy Moszkva meg akarja őrizni kapcsolatait Iránnal, mivel Irán Észak-Koreával együtt a Nyugat-ellenes szövetség aktív tagja. Az OF továbbra is aktívan támogatja Iránt politikai, gazdasági és katonai területen. Az is az igazsághoz tartozik ugyanakkor, hogy Irán jobban függ az OF támogatásától, mint fordítva.

Kína nem volt túlzottan elégedett a 12 napos háború során Irán proxyjait támogató tevékenységével, sem a Hormuzi-szoros lezárására vonatkozó fenyegetésével, ugyanakkor az is tény, hogy a szoros lezárása a kínai gazdaságot hátrányosan érintette volna.

Irán jövőbeni képessége az atomfegyver gyártása területén, lehetséges jövőbeni forgatókönyvek

Az izraeli támadást követő hónapokban a jelen ismeretek alapján nem világos, milyen károk érték pontosan a létesítményeket. A Pentagon értékelése szerint a programot sikerült két évre visszavetni, amerikai hírszerző szolgálatok ezt az időszakot hónapokra becsülik. Egyetértés van abban, hogy a programot végérvényesen nem sikerült megszüntetni. Ezt iráni források is megerősítik, hiszen maga Khamenei ajatollah több alkalommal is kijelentette, hogy Iránnak jogában áll atomprogramot folytatni. Úgy vélem, nem is az a lényeg, hogy mennyi idő alatt sikerül a folytatás, hanem az, hogy döntés esetén a lehetőség továbbra is fennáll. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a támadással sikerült bizonyítani, hogy Irán nem rendelkezik az elrettentéshez komoly képességekkel, sőt a saját területét sem tudja hatékonyan védelmezni. Az előretolt védelem területén a proxykra támaszkodtak, de ez sem bizonyult hatékonynak. A rakétaképességről sem állítható az, hogy csúcsmínőséget képviselt, amit az Izrael elleni támadások bizonyítanak. Sebezhetőnek a 12 napos támadás

során inkább Irán bizonyult. Az is bebizonyosodott, hogy a nukleáris fegyver nem egyenlő a nukleáris elrettentéssel, de az is erősen feltételezhető, hogy a támadást követően Irán jobban motivált, hogy nukleáris eszközt fejlesszen. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy egy vagy néhány atomfegyver nem tekinthető komoly elrettentésnek. Ha azt akarjuk kijelenteni, hogy Irán rendelkezik egy második csapásmérő képességgel, ahhoz nagyobb számú eszközre lenne szüksége. Izrael hozzávetőleg 90 darab nukleáris fejjel rendelkezik, emellett legalább kétszáz fegyverhez elegendő hasadóanyag van a birtokában. Izrael mögött ugyanakkor számolni kell az amerikai támogatással is. Hasonló képessége Iránnak nincs, hacsak nem számoljuk az orosz segítséget. Ez viszont már egy valódi atomháborút jelentene, beláthatatlan következményekkel. Nem mellőzhető az a tény sem – és ezt a jelenlegi támadás bizonyította – hogy egy nukleáris támadás végrehajtásához rendelkezni kell megfelelő hagyományos védelmi képességekkel, például a légvédelem területén. Nem elég a technológiai tudás, szükség van szervezési, doktrinális és egyéb támogató képességekre is. Az első célt Irán viszonylag gyorsan elérheti, a második már hosszabb időt igényel. Kilenc-tíz atomfegyver nem jelent elrettentést, ugyanakkor erősen gyanítható, hogy ezt Izrael és valószínűleg az Egyesült Államok megsemmisítené.

Izraeli értékelések szerint a 12 napos háború megtizedelte az iráni rakétaképességet. Iránnak nincsenek korszerű hagyományos eszközei támadó feladatok végrehajtására.¹¹ Ha összevetjük Észak-Koreával, akkor látható, hogy ott hagyományos rakétaképességek is vannak, nem szólva arról, hogy a célország közvetlen szomszédos állam. Iránban jelentős szervezeti változásokra is szükség van, ezt is megkövetelik a tapasztalatok. Nem véletlen, hogy új szervezeti struktúrák bevezetéséről született döntés. Jelenleg a rakétacsapatok a Forradalmi Gárda alárendeltségében működnek, ez valószínűleg megmarad akkor is, ha létrejön a nukleáris képesség. A bevetéshez szükséges döntés valószínűleg a legfelsőbb vezető kezében marad. Kérdésként merül fel, vajon milyen szerepet szán a nukleáris erőnek az iráni állami és katonai vezetés az elrettentő stratégián belül. Irán esetében nem hagyhatjuk figyelmen kívül a regionális összetevőket sem.

Izraeli értékelés

Izrael számára központi nemzetbiztonsági kérdés, hogy Iránnak semmilyen körülmények között nem lehet atomfegyvere. A jövőt illetően érdemes megvizsgálni, hogyan áll a katonai művelet után az atomprogram.

Megállapítható, hogy a Felkelő oroszlán hadművelet a három legfontosabb, urándúsítást végző létesítményt komoly mértékben károsította, ami azt jelenti, nem valószínű, hogy ezeken a helyeken a program folytatódhat. Ezek az objektumok a következők:

- Natanz: Irán legnagyobb dúsítást végző üzeme, hozzávetőleg 15 ezer első generációs és korszerű eszközzel volt ellátva, állítólag komoly veszteségeket szenvedett, egyes értesülések szerint megsemmisült.
- Fordó: dúsítást végző üzem, itt dúsították az uránt 60%-ra, az Egyesült Államok légiereje hat bunkertörő bombát vetett be, az üzem komoly károkat szenvedett.

¹¹ DOLZIKOVA–SAVILL 2025.

- Iszfahán: nukleáris technológiai üzem, ahol az úgynevezett „sárga süteményt” (finomított uránérc) állítják elő, ami nélkülözhetetlen a nukleáris fegyver előállításához. Az üzem területét súlyos károk érték, valószínűleg működésképtelenné vált.
- Arak: nehézvízes reaktor. Az üzem katonai tisztaságú plutónium előállításával foglalkozik, súlyosan megrongálódott, a jövőben katonai célra nem használható.

Kérdés, vajon mi maradt meg ezekből a létesítményekből. Nem kétséges, Irán több száz centrifugával rendelkezik, ezek közül nem mindet telepítették az említett üzemekbe. Fontos körülmény az is, hogy a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség ellenőrei nem ellenőrizhetik a dúsítást és a centrifugákat. Ebből logikusan következik, hogy ezeket Irán áttelepíthette más helyre. A másik figyelemre méltó körülmény, hogy még a támadás előtt Irán 408 kilogramm 60%-ra (egyek információk szerint 80%-ra) dúsított uránt „kimentett”, amit ismeretlen helyen tárolnak. Az is erősen valószínűsíthető, hogy ez több hely, hiszen ezek egy helyen tárolása igen veszélyes, mert láncreakció következhet be. Az is feltételezhető, hogy a 60%-ra dúsított uránon kívül a rezsím rendelkezik alacsonyabb szintre dúsított uránnal, ami szintén felhasználható.

Az izraeli különleges erők több mint tíz atomtudóst likvidáltak, ezek pótlására több időre van szükség. Ugyanakkor ne feltételezzük azt, hogy a kutatások eredményét nem rögzítették különböző tanulmányokban, bár a hasznosítás mindenképpen időt követel meg.

A légierő alkalmazása szinte az egyedüli, egyben sikeres akció volt katonai szempontból.¹² Nincs különösebb értelme azt vitatni, hogy szükséges volt-e az amerikai légierő bevetése. A válasz egyértelműen igen, hiszen a bunkertörő bombák nélkül nem lett volna lehetőség a föld alatti létesítmények pusztítására. Nem vitatható, hogy az Izraeli Légierő légi főlényel rendelkezett az amerikai B-2 bombázók bevetése előtt, hiszen már 2024 októberében és 2025. június közepén rombolták Irán légvédelmi rendszerét. Nem vitatható, hogy a munka dandárját Izrael végezte el.

Évekkel ezelőtt katonai és politikai elemzők azt hangsúlyozták, hogy a légierő szerepét egyesek túlértékelik, és vannak olyan szakértők, akik elavultnak tartják. Ehhez hozzájárult a drónok elterjedése. Léteznek olyan nézetek is, hogy az okosbombák túl nagy szerepet játszanak. Mások arról értekeznek, hogy a légierő egyedül nem képes a politikai célok megvalósítására, sőt egy végtelen bombázó művelethez vezethet. A Felkelő oroszán hadművelet bizonyította, hogy a légierőnek ma is megvan a szerepe, még akkor is, ha korlátozott céllal vetik be.¹³ A 12 napos hadműveletben a légierő meghatározó szerepet töltött be, 1500 bevetésben vett részt, több mint 600 légi utántöltést hajtott végre, 900 iráni célt támadott meg, köztük megerősített atomlétesítményeket, rakétaütegeket és katonai vezetési pontokat. Irán nukleáris képességét jelentős mértékben csökkentették, a teheráni vezetés komoly csapásokat szenvedett el, mindezt a légierő vesztesége nélkül. Mindez bizonyítja, hogy a légierő a képességével jelentős politikai célokat is meg tud valósítani szárazföldi műveletek nélkül. Ha azt mondjuk, hogy a drónok, a műholdak és a hiperszonikus rakéták korát éljük, pusztán a légierő bevetése visszalépést jelent, de amint azt a példa bizonyítja, a légierő így is hatékony haderőnem. A hadművelet során Izrael lépéseket tett saját biztonságának megteremtése érdekében azzal, hogy meggyengítette Irán milíciáit, a Hezbollahot

¹² BOWDEN 2025.

¹³ DEPTULA 2025.

és a Hamászt, valamint az Egyesült Államok segítségével hatékony védelmet épített ki rakéták és drónok ellen. Jelentős szerepet kapott a műveletekben az egyébként sokszor bírált F-35-ös vadászbombázó is. Képes volt mélyen behatolni az iráni légtérbe, felfedte és megsemmisítette Irán képességét, így nem volt képes sem felderíteni, sem lelőni a támadó repülőgépeket. A katonai művelet kezdetén az F-35-ös gépek átrepültek Jordánia, Irak, Libanon és Szíria fölött úgy, hogy nem kértek engedélyt, olyan gyorsan repültek, hogy az országok légvédelme nem tudott reagálni. Az elavult iráni légierő és a gyengén képzett pilóták miatt az izraeli pilótáknak nem kellett nagy kihívással szembenéznük. Ugyanez elmondható az orosz S-300-as légvédelmi rendszerről is. Utóbbiak valószínűleg kiemelt célt képeztek a támadás kezdetén. A sisakba épített display 360 fokos képet nyújtott a repülőgép környezetéről. A pilóta, mielőtt az ellenséges repülőgép vagy a légvédelem észlelné, jelzést kap a veszélyről. Összességében megállapítható, hogy az F-35-ös vadászbombázók jól vizsgáztak. Megnyitották az utat a második hullámban támadó F-15-ös és F-16-os bombázók, valamint a légi utántöltést biztosító gépek előtt.

Az izraeli opciók között iráni megítélés szerint is szerepelhet egy, az amerikaiakkal egyeztetett megelőző csapás. Ehhez természetesen levonják a Felkelő oroszlán hadművelet tapasztalatait, meglepetésszerű műveletet hajtanak végre, valamint a rezsim stratégiai létesítményeit támadják meg. Az mindenképpen megállapítható, hogy akár lesz megállapodás, akár nem, Izrael meg akarja szüntetni Irán atomfegyver-előállító képességét. Ebben továbbra is helyet kap egy iráni rendszerváltás kikényszerítése. Bármelyik változatot is valószínűsít meg, ebben feltétlenül helye van az Egyesült Államoknak, még akkor is, ha a jelenlegi adminisztráció ezt nem igazán szeretné.

Következtetés, tanulságok a jövőt illetően

- Nem célszerű egyedül harcolni, főként akkor, ha vannak erős barátaid. Ez különösen vonatkozik nemcsak a löszertámogatásra, hanem az interoperabilitásra, a doktrínák közös kidolgozására és a hírszerzési együttműködésre is.
- A műveleti siker alapja a légi fölény megteremtése. Ezt ma ki kell egészíteni a kiberdominanciával, a hírszerzés és a felderítés integrációjával és nem utolsósorban az elektronikus hadviseléssel. Ezen a területen jó példa, hogy Izrael az iráni légvédelmet még 2024-ben meggyengítette.
- Nagyon fontos a stratégiai pontosság, ami alatt azt értem, hogy pontosan kell ismerni a célok helyét, különösen atomlétesítmények esetében.
- Drónok bevetése. Ezt világosan alátámasztják korunk háborúi, lásd például az orosz–ukrán háborút.
- Mára uralkodóvá vált a hibrid hadviselés, ami magában foglalja az ismert kinetikus műveleteken kívül az információs, a kiber- és a pszichológiai műveleteket is.
- Integrált légvédelmi rendszer kialakítása. Elengedhetetlen fontosságát, úgy vélem, nem kell bizonyítani.
- Proxyerők feltartóztatása, képességeik megszüntetése.
- Pszichológiai műveletek fontossága. Ebben a háborúban a pszichológiai módszereket nemcsak az iráni válaszcspás megakadályozására, hanem a döntéshozók

befolyásolására is felhasználták (például közvetlen figyelmeztetést küldtek az Iráni és Iszlám Forradalmi Gárda vezetőinek).

- Az elrettentő képesség fenntartása és folyamatos erősítése. Ez a feladat az izraeli stratégia fontos részét képezi.

Milyen változatok valószínűsíthetők a jelenlegi helyzetben?

- Atombomba gyors kifejlesztése, amihez felhasználják a csapások alól kimentett, hozzátétőleg 60–80%-osra dúsított uránt. Ez néhány hónapot igénybe vesz, egyben kockáztatja, hogy Izrael és az Egyesült Államok újabb csapást hajt végre a létesítmények ellen.
- Megállapodás aláírása, közben a program titkos folytatása. Ezt az iráni lakosság gyengeségnek értékelheti, Izrael és a Nyugat számára pedig komoly hírszerzési kihívást jelent.
- Nincs megállapodás, nincs közvetlen támadás sem, de folytatódik a program. Irán ebben az esetben elérheti az atomfegyver megvalósítását. Ez együtt jár az ENSZ BT szigorú szankcióinak bevezetésével, Irán meggyengülésével, és elősegíthet egy iráni rendszerváltást. Megjegyzendő azonban, hogy semmi garancia sincs arra, hogy egy új politikai formáció feladná az atomprogramot.
- A nukleáris program teljes feladása. Ez a változat ellentmond az Iszlám Köztársaság ideológiájának, eddigi céljainak; megvalósulása valószínűtlen.
- Az iráni rezsim összeomlása. Ez inkább izraeli vágyálom, mint realitás. A jelen helyzetben iráni szakértők szerint nem képzelhető el, a rezsim stabilként értékelhető.

Értékelésem szerint az atomprogram folytatódni fog, az iráni propaganda hangoztatja, hogy békés célú, amihez joguk van. Ha viszont izraeli értékelések szerint veszélyessé válhat, akkor újabb katonai csapással számolhatunk. Ebben Izrael és az Egyesült Államok között azonos nézet uralkodik.

Felhasznált irodalom

- BOWDEN, Mark (2025): The Lessons of Israel's Success in the Air. *The Atlantic*, 2025. július 9. Online: <https://www.theatlantic.com/national-security/archive/2025/07/israel-iran-airstrikes-success/683443/>
- CITRINOWICZ, Danny – ZIMMT, Raz (2025): Iran's Relations with China and Russia Following the Israel-Iran War. *INSS Insight*, 2025. augusztus 31. Online: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2025/08/No.-2031-3.pdf>
- DEPTULA, David A. (2025): Israel and the New Air Superiority. The Real Lessons of the Strikes on Iran. *Foreign Affairs*, 2025. augusztus 11. Online: <https://www.foreignaffairs.com/israel/israel-and-new-air-superiority>
- DOLZIKOVA, Darya – SAVILL, Matthev (2025): Will Iran Get the Bomb? *RUSI*, 2025. augusztus 4. Online: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/will-iran-get-bomb>

- GUZMAN, Chad de (2025): Iran Vows 'Painful' Response after Israeli Attack: What to Know. *Time*, 2025. június 13. Online: <https://time.com/7293795/israel-strikes-iran-attack-what-to-know/>
- HAYMAN, Tamir (2025): Operation Rising Lion: Achievements, Open Questions and Futura Scenarios. *INSS Insight*, 2025. július 9. Online: <https://www.inss.org.il/publication/rising-lion-analysis/>
- LIVERMORE, Doug (2025): By Fusing Intelligence and Special Operations, Israel's Strikes on Iran are a Lesson in Strategic Surprise. *Atlantic Council*, 2025. június 14. Online: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/by-fusing-intelligence-and-special-operations-israels-strikes-on-iran-are-a-lesson-in-strategic-surprise>
- RIBOUA, Zineb (2025): How Israel's Operation Rising Lion Dismantled Iran from Within: A Case Study in the Art of Deception. *Hudson.org*, 2025. június 13. Online: <https://www.hudson.org/defense-strategy/how-israels-operation-rising-lion-dismantled-iran-within-case-study-art-deception>
- SCHWEITZER, Yoram – SHAPIRA, Anat (2025): Iran's Involvement in the International Terrorism Arena. Memorandum 244. *INSS*, 2025. július. Online: <https://www.inss.org.il/publication/iran-terror-memo/>
- SHINE, Sima (2025): Iran's Strategic Nuclear Dilemma. *INSS Insight*, 2025. augusztus 14. Online: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2025/08/No.-2025.pdf>
- ZIMMT, Raz (2025): Changes in Iran's Supreme National Security Council: Systemic Overhaul or Cosmetic Adjustment. *INSS Insight*, 2025. augusztus 26. Online: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2025/08/No.-2026.pdf>